

**СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРІТЕТИ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ТА
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТИ**

УДК 379.85

С83

Рекомендовано до друку Вченою Радою Національного транспортного університету (протокол № 8 від 4 жовтня 2018 р.)

Рецензенти:

Смирнов І. Г. – доктор географічних наук, професор, професор кафедри країнознавства та міжнародного туризму Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка.

Смагін В. Л. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту і маркетингу Київського національного лінгвістичного університету.

Парубець О. В. – кандидат економічних наук, декан факультету «Туризму, готельного та ресторанного бізнесу» Київського університету туризму, економіки і права, доцент кафедри теорії та практики туризму і готельного господарства.

С 83

Стратегічні пріоритети туристичної галузі України в умовах євроінтеграції: історико-культурний та соціально-економічний аспекти : Монографія / [За загальною редакцією В. В. Ципко]. – Київ: «Видавництво Людмила», 2018. – 246 с.
ISBN978-617-7638-40-6

У колективній монографії «Стратегічні пріоритети туристичної галузі України в умовах євроінтеграції: історико-культурний та соціально-економічний аспекти» комплексно розглядається аналіз історико-соціального та економічного аспектів туристичної галузі України в умовах євроінтеграції, визначено і охарактеризовано основні тенденції розвитку її вагомих компонентів, проаналізована їх роль та місце в туризмі, як багатогранного явища суспільного життя, могутньої та динамічної світової індустрії. Туризм у цьому тисячолітті відкриває особливості масового туристичного продукту разом із його стандартизацією та серійним виробництвом, спеціалізацією та різноманітністю пропозицій, а також із сучасним продажем та рекламою, часто віртуальною.

© Колектив авторів, 2018

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Особливості адаптації туристичної галузі України до умов євроінтеграції	9
1.1. Розвиток туристичної галузі України в контексті євроінтеграційних трансформацій.....	9
1.2. Фактори впливу на функціонування ринку туризму.....	22
1.3. Особливості формування туристичних кластерів в Україні.....	31
1.4. Особливості розвитку пригодницького туризму в Україні та світі ...	37
1.5. Екологічні аспекти туристичних дестинацій.....	43
Перелік джерел посилання до розділу 1	59
Розділ 2. Методи та інструменти взаємодії підприємств туристичної галузі	63
2.1 Управління конкурентоспроможністю підприємств туристичної галузі.....	63
2.2. Проблеми та перспективи інвестиційної діяльності в туристичній галузі України.....	78
2.3. Дослідження впливу інвестицій в розвиток туристичної галузі України.....	88
2.4. Основні види договорів державно-приватного партнерства та світова практика їх використання в туристичній галузі.....	102
2.5. Особливості проведення екпертної оцінки потенціалу іноземного партнера у сфері туризму	113
Перелік джерел посилання до розділу 2	124

Розділ 3. Інноваційні виміри туристичної галузі

3.1 Посилення мотивації як головний фактор підвищення ефективності системи стимулювання персоналу туристичного підприємства.....	128
3.2 Використання сучасних інформаційних систем та технологій в туристичній галузі.....	138
3.3 Розробка моделі зниження ризиків туристичної діяльності.....	143
3.4 Туризм в предметному колі соціології.....	150
3.5. Інноваційні різновиди сучасного українського туризму.....	162
3.6 Феномен розвитку космічного туризму.....	174
Перелік джерел посилання до розділу 3	192
Висновки	198
Довідка про авторів	200
Додатки	202

3.6 Феномен розвитку космічного туризму

В. М. Васильчук

Сучасне суспільство живе в космічному столітті. У наш час політ космічного корабля вважається повсякденним явищем. Таким чином, прагнення людини підкорити космічний простір стало причиною наукових відкриттів, технологічних проривів і є чинником розвитку нового виду туризму – космічного, що є феноменом XXI ст. Люди завжди прагнули проникнути в глибини Космосу, шукаючи в ньому розгадки багатьох таємниць Всесвіту. Давньоримський філософ, поет Луцій Анней Сенека висловлювався: «Per aspera ad astra». Так, раніше ми знали лише про одну планетну систему – Сонячну – з її унікальною Землею і не мали з чим їх порівнювати. На сьогодні завдяки космічній техніці вже відкрито велику кількість планетних систем і понад 700 подібних нашій. Завдяки цьому ми можемо порівняти умови виникнення життя на інших планетах із земними [34, с. 37].

Завжди були спроб створити загальну картину Всесвіту та його будови, але тільки нині, у зв'язку з інтенсивним розвитком науки й техніки та розгортанням досліджень безпосередньо в космосі, наука може схематично розв'язати цю проблему. Космос (грецьк. – устрій, упорядкованість). Уперше це слово спожив по відношенню до Всесвіту Піфагор, який вважав Всесвіт єдиним цілим, стрункою і гармонійною системою. У поняття «космос» з початку включали не тільки світ небесних світил, але і все, з чим ми стикаємося на поверхні Землі. Питання як і з чого зародилось життя було одним з перших питань з яким первісна людина звернулася до себе. Первісне суспільство відчувало себе частиною космосу-природи. Стародавні індійські, грецькі та римські вчені за тисячі років до нашої ери висловлювали думку про існування багатьох світів, на яких живуть навіть розумні істоти. Римський філософ Лукрецій Кар писав у своїй дидактичній поемі «Про природу речей», що «увесь цей видимий світ зовсім не один у природі, і ми мусимо вірити, що в інших областях простору є інші землі з іншими людьми і іншими тваринами». Він дав ясне

матеріалістичний вигляд і пояснення світу. Лукрецій заперечував втручання богів у людські справи; стверджував, що всі культурні надбання є породженням розуму людини, а не богів. Отже, у людині, як і в повному відображенні Всесвіту, закладено все, що є в Макрокосмосі, тобто у великому Всесвіті. Усі сили і вся могутність Космосу містяться у потенційному стані в кожній людині.

Сьогодні усі космічні програми значною мірою містять наукові проекти, спрямовані на те, щоб дізнатися, як еволюціонує Всесвіт. Космічна діяльність є важливим фактором розвитку України, в якій авіакосмічна промисловість має досить високий рівень розвитку. У третьому тисячолітті правове регулювання космічної діяльності держав знаходиться на стадії розвитку та потребує новітніх змін. Так, сорок країн світу мають регулярні космічні програми. В цій галузі обертається 250 млрд. дол., більш ніж половина з яких — це надходження з приватного сектору. В українських реаліях ми наближаємося до того, щоб космонавтика стала складовою економіки. Поки що обсяг не такий значний, як в інших сферах економіки, але розвиток останніх визначається також інноваційним потенціалом космічної діяльності [35]. Цікаво що, позитивний вплив на розвиток туризму справило будівництво доріг (автобанів) та розвиток транспорту, що дало змогу зменшувати час подолання відстаней і робити подорожі у далекі регіони швидшими та комфортнішими. У зв'язку з цим, це сприяло потужному початку розвитку і набуттю популярності космічного туризму.

Вагомий внесок у наукові дослідження формування та розвитку туристичної діяльності внесли такі вчені, як М. Соколова, В. Фрейер [36] та ін. Історичні аспекти розвитку туризму висвітлено у працях таких вітчизняних вчених: Т. Дьорова, Л. Дяченко, Т. Ткаченко, В. Федорченко [37] та ін.

Прагнення людини підкорити космічний простір стало причиною наукових відкриттів, технологічних проривів та зародження космонавтики. Перші сторінки української космонавтики була написані у 1815 р. ракетами О. Засядько. Він, син головного гармаша Запорозької Січі Дмитра Засядька народився 1779 р. зв с. Лютенка, нині Гадячського району Полтавської області. 1797 р. закінчив Артилерійський і Інженерний шляхетський кадетський корпус.

Брав участь в італійському поході російської армії (1799 р.) під командуванням О. Суворова, в російсько-турецькій війні 1806-1812 р.р. та у Вітчизняній війні 1812 р. Після п'ятнадцяти років бойової кар'єри, О. Засядько вирішує зайнятися розробкою бойових ракет, для чого продає батьківський маєток, щоб отримати гроші для проведення дослідів. Його розрахунки, розроблені ним принципи реактивної тяги, балістики, ракет, допомогли М. Кибальчичу, К. Ціолковському, Ю. Кондратюку, С. Корольову в їх подальшій роботі. Можна стверджувати, що космічна ера для українців почалося на просторах Полтавщини.

1881 р. М. Кибальчич (народився 1853 р. в м. Короп, Кролевецького повіту Чернігівської губернії) опублікував працю – «Завоювання міжпланетних просторів». Дуже ураженим був адвокат М. Кибальчича, коли побачив що людина, приречена на смерть, займається проектом «Повітроплавного снаряда» і мріє тільки про те, щоб йому дали можливість закінчити математичні розрахунки винаходу. Це був проект не тільки повітроплавного, а космічного апарату. Завершивши розрахунки, Кибальчич відправляє проект, а в супровідному листі пише: «Якщо моя ідея. буде визнана здійсненою, то я буду щасливий тим, що надам величезну послугу Батьківщині і людству. Я спокійно тоді зустріну смерть, знаючи, що моя ідея не загине разом зі мною, існуватиме серед людства, для якого я готовий був пожертвувати своїм життям» [38]. 15.04.1881 р. М. Кибальчич він і його товариші-народовольці були страчені.

Ю. Кондратюк (справжнє ім'я – Шаргей Олександр Гнатович, народився у Полтаві). У 1929 р. вчений пише видатну працю «Завоювання міжпланетних просторів» в якій, окреслив свою незалежну від інших вітчизняних та закордонних вчених теорію космічного польоту. Його головні знахідки: засіб досягнення поверхні космічних тіл, насамперед Місяця і Марса (цю ідею було застосовано у проекті «Аполлон», конструкції американського місячного модуля); варіанти і раціональні схеми двох і триступневих ракет; розподіл ступенів по баках та двигунах і принципові питання конструкції самої ракети, конструкції крісел космонавтів; теорія безпеки польоту та ін.

Видатні вчені, лідери і організатори реактивного та ракетного руху С. Корольов, О. Макаров, В. Уткін, В. Челомей, В. Глушко зробили величезний внесок у розробку космічної справи.

С. Корольов – початок ери космонавтики (народився 1907 р. в м. Житомирі). 04.10.1957 р. під керівництвом С.П. Корольова запускається на навколосезну орбіту перший в історії людства штучний супутник Землі. 12.04.1961 р. він створив перший пілотований космічний корабель «Восток», він реалізує перший в світі політ людини – Ю. Гагаріна навколосезною орбітою.

За останні десятиріччя зроблені такі відкриття, які привели до зміни наукової парадигми, наших уявлень про Всесвіт і докорінно змінюють наш світогляд. Становлення космічної галузі України почалося в 1937 р. зі створення в Харківському авіаційному інституті (реактивної) групи під керівництвом Г. Проскури, що здійснила запуск великої стратосферної ракети. Група досліджувала питання, пов'язані з освоєнням космосу. ВО «Південний машинобудівний завод ім. О.М. Макарова» створено 21.07.1944 р. як Дніпровський автомобілебудівний завод (ДАЗ) для виробництва вантажних автомобілів, автомобільних кранів, автонавантажувачів, автомобілів-амфібій. З 08.05.1951 р. автомобільний завод, що будувався в Дніпропетровську, був перетворений у завод № 586 для виробництва ракет С. Корольова. У 1966 р. завод був перейменований у Південний машинобудівний завод (Державне підприємство «Виробниче об'єднання Південний машинобудівний завод ім. А.М. Макарова» «Конструкторське бюро «Південне» імені М.К. Янгеля» («Південмаш»). Нажаль 2 березня 2015 р. ПО «Південний машинобудівний завод імені О. М. Макарова» зупинив свою роботу. Таке рішення обумовлене відсутністю державних замовлень і проблемою постачання комплектуючих. Також і заборгованість по зарплаті для співробітників склала 80 млн. грн.)[6]. Українські підприємства й організації «Комунар», «Арсенал», «Моноліт», Євпаторійський космічний центр брали участь у підготовці запуску першого штучного супутника Землі. З цього моменту розпочалася нова ера в розвитку людської цивілізації, що справило істотний вплив на різні сторони

життєдіяльності держав, у тому числі на міжнародні відносини. В подальшому відбувалася комерціалізація космічної діяльності, що посилювало важіль економічного інтересу в даній царині. Трансформувалося і поняття безпеки космічної діяльності: від її розуміння як суто військової категорії до забезпечення дослідження та використання космічного простору в мирних цілях. Виникла нова сфера людської діяльності, яка потребувала правового регулювання, а саме – космічна. Таким чином, подальше дослідження космосу неможливо здійснювати в окремій країні, а відтак виникли потреби в об'єднанні й координації спільних зусиль.

Раніше по виробництву ракетноносіїв Україна займала третє місце в світі після Росії (друге місце) і Америки. Державне фінансування вітчизняної космічної галузі становило лише 7-8%. Але тут був зосереджений високий науковий, інтелектуальний, технічний та виробничий потенціал, 47% працюючих у галузі мали вищу освіту. Це все могло сприяти розвитку космічного туризму в Україні. Космічний туризм – це галузь, що потребує досить великих капіталовкладень. Нажаль, бюджет України не може забезпечувати навіть десяту частину тих капіталовкладень, потрібних для самодостатнього розвитку космічної промисловості.

50-х р. – перша половина 60-х р. ХХ ст. здійснювалося становлення міжнародного космічного права. Перший національний космічний акт США – Закон «Про аеронавтику і дослідження космічного простору», був прийнятий 29 липня 1958 р., приблизно за дев'ять років до міжнародного Договору про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць і інші небесні тіла [40, р. 303]. Друга половина ХХ ст. — з'явилося поняття «космічне право». Так, 13 грудня 1958 р. на 792-му пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН (ГА ООН) було прийнято першу резолюцію з питань космічної діяльності «Питання використання космічного простору в мирних цілях» 1348 (XIII) [41, с. 125-127]. 1959 р. у рамках 14-ї сесії ГА ООН (856-го пленарного засідання) був створений створений Комітет з використання космічного простору в мирних цілях і було прийнято резолюцію 1472 (XIV) «Міжнародне співробітництво в галузі

мирного використання космічного простору» [42, с. 211-229]. До його функцій відносять: аналіз масштабів міжнародного співробітництва з мирного використання космічного простору; розробку програм та керування технічним співробітництвом ООН в даній сфері; сприяння дослідженню та розповсюдженню інформації про космос; допомогу у створенні нових норм міжнародного космічного права. Вище згаданий Комітет має під своїм керівництвом два підкомітети: юридичний, який працює над розвитком правових інструментів, що сприяють швидкому технологічному розвитку в галузі дослідження космічного простору, та науково-технічний, який координує міжнародне співробітництво в галузі космічних досліджень та технологій тощо.

1963 р. державами було укладено Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, космічному просторі та під водою [43, с. 333]. Він проголосив головною метою досягнення угоди про загальну заборону та повне, під суворим міжнародним контролем, роззброєння відповідно до цілей ООН. Це поклало б кінець гонці озброєнь та усунуло б стимул до розробки, випробувань й виробництва всіх видів зброї, зокрема ядерної.

Початковим базовим міжнародно-правовим документом є Договір про принципи діяльності держав стосовно дослідження та використання космічного простору, включно з Місяцем та іншими небесними тілами, від 27 січня 1967 р. (це пов'язане з ідеями мілітаризації Місяця) [44, р. 72-73]. Договорі містив основні засади міжнародного космічного права, зокрема дослідження та використання космічного простору повинно проводитись на користь та в інтересах усіх держав (п. 1 ст. I); рівноправність держав у дослідженні та використанні Космічного простору (п. 2 ст. I); свободу наукових досліджень космосу (п. 3 ст. I); заборону національного присвоєння Космосу шляхом проголошення на нього суверенітет, шляхом окупації чи іншими засобами (ст. II); дослідження та використання космічного простору в інтересах підтримання міжнародного миру і безпеки та розвитку міжнародного співробітництва та взаєморозуміння (ст. III). Держави зобов'язувалися уникати шкідливого забруднення космічного простору, включно з Місяцем та іншими небесними тілами, і з цією метою, в разі необхідності, вживати відповідних заходів. Також,

(ст. V) вказує що, держави-учасниці цього Договору розглядають космонавтів як посланців людства, в космосі і надають їм всіляку допомогу в випадках аварії, лиха або вимушеної посадки на території іншої держави – учасниці Договору або у відкритому морі, а (ст. XIII) ставить практичні питання, які можуть виникати у зв'язку з провадженням міжнародними міжурядовими організаціями діяльності по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місць та інші небесні тіл, вирішуються державами-учасниками Договору або з відповідною міжнародною організацією, або з однією або декілька державами – членами цієї міжнародної організації, що є учасницями цього Договору [45, с. 171]. Угода про порятунок космонавтів, повернення космонавтів та об'єктів, що запускалися у космічний простір (1968 р.), Конвенції про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами (1972 р.), Конвенції про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір (1975 р.), Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах (1979 р.) – п'ять договорів, що стали результатом кропіткої праці ООН і зараз продовжують регулювати космічну діяльність держав і міжнародних організацій, запровадивши найзагальніші засади щодо її забезпечення.

Кінець 60-х–70-ті р. XX ст. став віхою формування міжнародно-правового регулювання діяльності з дослідження й використання космічного простору в мирних цілях. Впроваджується відкрите взаємне інформування на засадах забезпечення безпеки в процесі провадження прикладних видів космічної діяльності, що закріплені у Принципах використання державами штучних супутників Землі для міжнародного безпосереднього телевізійного мовлення 1982 р. [46, с. 77] та Принципах, що стосуються дистанційного зондування Землі з космічного простору 1986 р. [47, с. 89]. 28 січня цього року могло би ввійти в історію як рік, коли в космосі побував перший турист: на борту космічного апарата «Челленджер», який зазнав аварії під час зльоту, перебувала шкільна вчителька Крісті Маколіфф. У зв'язку з цим випадком уряд США заборонив непрофесіоналам літати у космос. Польоти шаттлів були надовго

перервані та відновлені тільки 29 вересня 1988 р. після успішного старту космічного корабля «Discovery» - «Відкриття».

80-і роки ХХ ст. – початок ХХІ ст. – етап розширення договірної регулювання нормами «м'якого міжнародного права». Міжнародно-правовий режим безпеки космічної діяльності доповнюється тематичними принципами та керівництвами. 1990 р. Україна була прийнята постійним членом Комітету ООН з використання космічного простору в мирних цілях. 29 лютого 1992 р. в Україні було створено Національне космічне агентство (НКАУ), основними задачами якого є координація, фінансування, формування концепції розвитку і міжнародного співробітництва у ракетно-космічній галузі. Після цього, було здійснено близько 70 запусків ракет-носіїв українського виробництва, що вивело на орбіту понад 150 супутників в інтересах держав світу. Україна стала учасником найбільш значного проекту минулого століття «Морський старт», в межах якого здійснено 13 запусків української ракет-носія «зеніт-3SL» [48, с.11]. 16 листопада 1994 р. Україна, яка володіла третім у світі ядерним арсеналом, ратифікує Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ).

1990 і 1991 рр. перші комерційні космонавти (Тоехіро Акіяма з Японії та Хелен Шарман з Великої Британії) здійснили польоти на орбітальній станції «Мир», фінансовані корпораціями TBS і «Джуно», коштувало це біля 37 млн дол.[49 с. 131]. Це були перші кроки до появи космічного туризму в Японії.

1995 р. був запущений перший український космічний апарат «Січ І» за допомогою вітчизняного ракетноносія «Циклон». Цей проект був спрямований на вирішення господарських та наукових завдань. З прийняттям 23 грудня 1997 р. Верховною Радою України Загальнодержавної (Національної) космічної програми України на 1998-2002 рр. наша держава, як одна з небагатьох, що володіють космічним потенціалом світового рівня, проголосила державну доктрину в цій сфері – «філософії космічної діяльності, в основі якої стоїть людина, її життя». Це сприяло відображенню в українському законодавстві норм, які регулюють діяльність у сфері дослідження та використання космосу на внутрішньо державному рівні. Зокрема, Закон України «Про космічну діяльність» від 15 листопада 1996 р. окреслив правові засади здійснення

космічної діяльності в Україні та під юрисдикцією України поза її межами та закладено підвалини подальшого розвитку національного космічного законодавства [17, с. 76], а Закон України «Про державну підтримку космічної діяльності» від 16 березня 2000 р. визначив засади державної підтримки космічної діяльності в Україні. Також в законі передбачалося, що для державних потреб кошти на фінансування космічної діяльності виділяють з Державного бюджету України. Ціллю державної підтримки, відповідно до ст. 3 Закону «Про державну підтримку космічної діяльності», є: збереження і подальший розвиток науково-технічного, технологічного та виробничого потенціалу космічної галузі як одного з факторів національної безпеки; підвищення експортного потенціалу космічної галузі та конкурентоспроможності розробок (виробів) вітчизняних суб'єктів космічної діяльності; створення економічних умов і надання гарантій до залучення інвестицій (зокрема іноземних) у розвиток космічної галузі. Не всі напрямки розвитку в космічній галузі України відображені в загальнодержавних програмах [51, с. 139].

2004 р. США уперше в світовій законотворчій практиці почали виокремлювати нову категорію осіб, що здійснюють космічні польоти на комерційних засадах – космічних туристів. Компанія Virgin Galactic взяла участь у роботах зі спорудження першого приватного космопорту Землі Spaceport America на території штату Нью-Мексико у США. Цей проект у 2005 р. мав космопорт «Америка» з площею 11 тис. м², на якому були: ангар, розрахований на два космічні кораблі класу White Knight Two (літак-носій) і два кораблі класу Space Ship Two (космічний шатл) та приміщення для адміністрації та космічних туристів [54, с. 159]. Через три роки з нього було здійснено п'ять запусків приватних космічних кораблів. Це сприяло створенню проектів для будівництва приватних космопортів в Японії, Австралії, Англії, Китаї, Бразилії та ін.

18 вересня 2006 р. американка іранського походження А. Ансарі стала першим космічним туристом-жінкою [55, с. 137].

Іспанія є учасником космічних проектів, які здійснювалися в Європі під егідою Європейського космічного агентства (ЕКА). 1974 р. ця держава стала одинадцятою у світі країною, що здійснила виведення на орбіту супутника «Інтасат». Спираючись на свою промисловість і участь в програмах ЕКА, Іспанія вносить помітний внесок у розвиток космічної техніки і туризму. 2007 р. іспанська компанія Galactic Suite презентувала проект першого космічного готелю Galactic Suite Space Resort (виведення на орбіту планували у 2012 р.) [56]. Вартість триденного перебування – 3 млн дол. Цікаво що, незважаючи на високу вартість проживання, з січня 2008 р. готель уже отримав 38 замовлень від туристів (переважно із США). У такому «неземному» готелі можна буде відчувати космічну екзотику, ніж при здійсненні польоту. Головними особливостями космічних готелів при цьому можна буде вважати: наявність «земного» спектра готельних послуг в спеціальних умовах (номер, їдальню, бар, набір розваг); оригінальний вид з ілюмінатора; можливість проживання в стані невагомості. Сам готель, як обіцяли розробники, отримає швидкісний бездротовий інтернет, а постояльцям, крім космічних пейзажів, запропонують взяти участь в наукових і технічних програмах. Це може бути вирощування рослин в умовах невагомості або робота з використанням окулярів віртуальної реальності та астрономії по дослідженню зірок. Сучасні інженери звернули велику увагу на кімнати для космічних туристів. Так, люкс має три спальні з вікнами, а стіни мають спеціальні виступи. Туристам будуть видавати спеціальні костюми з липучками, щоб можна було закріпитися для сну або приймання їжі й уникнути стану невагомості. Крім цього, передбачався перший космічний СПА і космодром на острові у Карибському морі [57, с. 66]. 2012 р. у Британському королівському товаристві аеронавтики компанія Excalibur Almaz провела презентацію і оголосила про свої плани щодо початку в 2015 р. туристичних космічних польотів навколо Місяця.

Людей, які вирушають у космос за свої кошти з розважальною метою, зазвичай називають космічними туристами, тому що на орбіті вони стають учасниками наукових експериментів, пізнають, що таке ризик космічного польоту, і працюють нарівні з екіпажем. Тому космічний туризм часто

називають експедицією відвідуванням, оскільки підготовка до польоту в туристів й екіпажу однакова. М.А. Бердяєв в свій час писав: «Людина тому пізнає таємницю Всесвіту, що вона є одного з ним складу, в ній живуть ті ж стихії, діє той самий розум» [58, с.147].

Сьогодні Японія це космічна держава, що здійснює великі кроки у розвитку сучасних технологій у своїй промисловості, яка серед інших включає створення різних транспортних систем і супутників для всесвіту. Вона є учасницею Договору про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць і інші небесні тіла, угоди про порятунок космонавтів, повернення космонавтів і повернення об'єктів, запущених в космічний простір. У сучасному світі є цікава ідея японської компанії Obayashi, яка планує у 2050 р. спорудити космічний ліфт. Завдяки цьому рішенню вдалося би суттєво зменшити затрати на паливо для подолання земної гравітації. Він також буде сприяти розвитку космічному туризму. Кабіни, над якими працюють японські вчені, будуть місткістю до 30 чоловік. Вчені вважають, що космічний ліфт покладе край дорогим і небезпечним ракетам, що запускаються з наземних пускових установок. Якщо доставка вантажу на орбіту традиційним способом коштує близько 22 000 доларів за кілограм, то космічним ліфтом обійдеться в суму, приблизно рівну 200 доларів. Спорудження космічних ліфтів відкрило би перспективу розвитку космічного туризму й дало б змогу створити величезну мережу сонячних панелей для забезпечення Землі дешевою енергією.

На сучасному етапі розвитку України, розширюються межі активної співпраці нашої держави та ЕС у сфері космічних досліджень. 2004 р. у Києві відбувся дводенний міжнародний семінар «Співпраця України і Європи у сфері космічних досліджень». У плані імплементації Європейської космічної політики, ухваленому наприкінці 2003 р., зазначалось, що Україна заслуговує на особливу увагу як країна з визнаною космічною галуззю, що покривається політичною ініціативою ЕС «ширша Європа». Цьому сприяє те, що Україна має супутникову систему спостереження «Січ» [59, с.11-12].

Освоєння космосу людством має і негативні моменти. По-перше це процес глобального потепління. Вчені визнають, що спроби людини приручити космос, вже надають згубний вплив. А в майбутньому цей фактор може стати критичним - бурхливий розвиток космічного туризму може значно прискорити темпи зміни клімату за рахунок вуглекислоти і сажі від вихлопів ракетних двигунів. Вже зараз лунають голоси вчених, що вимагають заборонити комерційні космічні польоти. По-друге це формування умов успішного освоєння космосу в контексті, ризиків виникнення військових конфліктів із за постійного збільшення кількості країн, що беруть участь в космічних проектах. Забезпечення глобальної безпеки можливе на основі ефективної системи національних програм безпеки включаючи космічну безпеку, демілітаризацію космосу і відвертання умов виникнення космічних воєн. У зв'язку з цим одна з книг американських теоретиків і практиків комп'ютерних ігор У. Скота, М. Кумбатоса і У. Бернеса «Протистояння в космосі: декілька годин після початку Третьої світової війни» (2009) робить важливий вклад в прогнозування і попередження воєн нового покоління «космічних воєн» [60, с. 38-39]. Також, потрібно враховувати що, що окрім колишніх головних «космічних гравців» США і Росія з'явилися і зміцніли інші учасники космічної гонки. Це Європа, Японія, Китай, Індія, Корея (Північна і Південна), Іран, Бразилія та ін. [61, с. 250-254].

Ніхто не знає, яка подальша доля нашої планети та усього Всесвіту в цілому. Так, сьогодні існує великий мега-проект нової космічної держави ASGARDIA (жовтень 2016 р.) – основа космічного людства. Фактично це держава майбутнього космічного людства, яка вже почала організовуватися на Землі.

XXI ст. – це ера нарощення потенціалу «м'якого права» як особливого блоку у становленні та розвитку режиму безпеки космічної діяльності, посилення транспарентності та зміцнення довіри в космічному просторі, активного розроблення уніфікованих технічних стандартів. Сьогодні працює Закон України «Про затвердження Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2013-2017 роки» від 05.09.2013

основною метою якого було «забезпечення розвитку сучасних космічних технологій в Україні як важливого чинника, що визначає стратегічне місце держави у світі» [62, с. 78]. Україна визнана світовим співтовариством космічною державою і має достатні економічні можливості для реалізації свого космічного потенціалу. Що, в свою чергу, обумовлює необхідність ефективного правового регулювання космічної діяльності на національному рівні та імплементації норм і принципів міжнародного космічного права в національному законодавстві. Перетворення космічної діяльності в сектор економіки, комерціалізація найважливіших технологій, розвиток ринку космічних послуг, створення нового інвестиційного середовища, ефективного механізму правового регулювання цих процесів – найважливіші задачі сучасного розвитку космічної сфери. Цікаво, що національне космічне право має певні особливості порівняно з іншими галузями національного права, у тому числі з повітряною як із найбільш спорідненою галуззю права.

Нормативна база космічної діяльності Україні складається зі значної кількості актів різних рівнів, що регламентують діяльність державних органів, підприємств, установ, організацій різних форм власності. Загальна кількість національних нормативно-правових актів, що тією чи іншою мірою стосуються питань космічної діяльності, досягла значних масштабів. Так, 20 - 23 листопада 2017 р. відбувся візит делегації Державного космічного агентства України за участю представників низки підприємств вітчизняної космічної галузі до м. Пекін. У ході засідання були підведені проміжні підсумки виконання Програми українсько-китайського співробітництва в галузі космосу на 2016-2020 рр. за 2017 рік, підписано Протокол та ухвалено оновлену редакцію Програми. 1965 м. Китай почав розробляти ракети-носії, а в 1970 р. зробив перший успішний запуск супутника DFH - 1 за допомогою власної ракети CZ - 1. Формування національного законодавства Китаю у сфері космічного права розпочалося з моменту, коли Китай почав виводити на ринок свої ракети і робити комерційні запуски своїх супутників.

Національне космічне право держав світу, у тому числі й України, у своєму становленні пройшло неординарний шлях. На відміну від інших галузей

національного права воно почало свій розвиток не з прийняття національних актів, а з розробки та прийняття міжнародних договорів. Це було викликано першу чергу особливостями самої космічної діяльності, що не могла провадитись лише в межах окремої держави, а носила міжнародний характер.

Проведені дослідження, системний аналіз основних концептуальних засад правового регулювання космічної діяльності на національному рівні дозволяють зробити висновок про появу в системі права України нової галузі – космічного права. Аналізуючи положення Закону України «Про космічну діяльність», космічне право України можна кваліфікувати як сукупність правових норм, яка регулює суспільні відносини, пов'язані із здійсненням підприємствами, установами та організаціями, у тому числі міжнародними та іноземними (суб'єкти космічної діяльності), наукових космічних досліджень; із створенням та застосуванням космічної техніки; із використанням космічного простору (космічна діяльність). Дане визначення базується на положеннях, які наведено у згаданому вище Законі, а не на наукових (доктринальних) дослідженнях.

Міжнародне космічне право — це галузь міжнародного права, що регулює відносини між його суб'єктами у зв'язку з їх діяльністю з дослідження та використання космічного простору, включаючи небесні тіла, а також визначає права і обов'язки учасників космічної діяльності. Ці права та обов'язки впливають як із загальних принципів і норм міжнародного права, що регламентують усі галузі міжнародних зносин, так і зі спеціальних принципів і норм, які відображають особливості космічного простору і специфіку космічної діяльності. Міжнародне космічне право, всупереч буквальному розумінню, поширюється не лише на діяльність в самому космосі, включаючи небесні тіла, але й на діяльність на Землі і в повітряному просторі Землі в зв'язку з вивченням і мирним освоєнням космосу.

Це не зупинило розвиток нового виду туризму – космічного. У певному розумінні туризм отримує, так би мовити, «нове народження», або якщо говорити більш науковою мовою – відбувається формування нової парадигми сфери дозвілля, відпочинку і розваг. Дивлячись на розвиток сучасного

космічного туризму ми можемо говорити, що це є політ або серія польотів однієї чи кількох людей у космос на висоту 100 км над рівнем моря – так звану лінію Кармана, умовну верхню межу атмосфери Землі або на навколоземну орбіту. Особи, які платять гроші за політ у космос називають космічними туристами. Вони отримують іміджевий ефект, що полягає у гордості за відкриття космосу особисто. Так, це вид екстремального туризму, оскільки підготовка до подорожі вимагає певних показників щодо здоров'я людини, безпеки життя, адже ризик загинути для пасажира космічного корабля оцінюється як 1:250, а літака комерційних авіаліній – 1:2 000 000. Сьогодні у світі тисячі людей готові заплатити один мільйон доларів за нетривалий політ навколо земної орбіти [63, с. 140-152]. Деякі особи, готові заплатити гроші за яскраву пригоду (вартість туру на орбіту становить від 30 до 40 млн дол., вартість виходу у відкритий космос – 15 млн дол.) [64, с. 45-57]. Таким чином, основними мотивами здійснення космічної подорожі для людини це є можливість споглядати вид Землі з космосу, перевантаження, прискорення під час злету, ексклюзивні відчуття та враження, невагомість та ін.

Поступово поряд із традиційними туроператорами вже з'являються безліч космічних турагенцій. Сучасні приватні компанії Virgin Galactic і Space Adventures вже готові для масового космічного туризму. Проект суборбітальних (100–110 км від Землі) польотів розробляє також Європейський аерокосмічний і оборонний концерн (European Aeronautic Defence and Space Company (EADS)). У рамках світового конкурсу «Полети хлопцем – повернися героєм!» з понад 20 тис. претендентів відібрано двох українців. Політ у Virgin Galactic можна замовити в 33 країнах світу [65, с. 56]. Цікаво що, майбутні космічні туристи Землі, вже утворили чергу в десятки тисяч осіб, щоб отримати на перші рейси квитки у майбутнє всесвіту. Міжнародні компанії та агенства, які працюють у сфері космічного туризму, пропонують також альтернативні, дешевші варіанти послуг. Так, найбільшими приватними компаніями ринку космічного туризму є: американські «Space Adventures», «Armadillo Aerospace», «Blue Origin», «Space X», «XCOR Aerospace», британська «Virgin Galactic», європейські - «EADS Astrium», «Copenhagen Suborbitals» (Швеція), «Project

Enterprise» (ФРН), японська - «Kawasaki», та ін. Сьогодні ці компанії інвестують величезні кошти у розробку проектів здійснення суборбітальних і орбітальних космічних польотів, а також пропонують, напрямую або через афілійовані туристичні агентства, потенційним туристам забронювати місця на космічних кораблях. Це сприяє тому що, космічні подорожі стануть масовими вже до 2020 р. За існуючими оцінками до 2022 р суборбітальними туристами стануть 15 тис. людей [66, с. 76].

Фахівці Всесвітньої туристичної організації визначили п'ять найперспективніших видів туризму:

по-перше це, круїзи – один із найперспективніших та бурхливо зростаючих видів туризму. Якщо на початку 1980 р. кількість «круїзних» туристів складала 1,5 млн. осіб, то нині – 10 млн., і їх кількість постійно зростає.;

по-друге це, пригодницький туризм – для любителів гострих відчуттів. Постійно зростає попит на сходження на найвищі вершини світу та екскурсії по морських глибинах;

по-третє це, культурно-пізнавальний туризм – який, активно розвивається в Європі, Азії, Близькому Сході, відповідно, зростає значення охорони пам'яток культури;

по-четверте це, діловий туризм – який, набув активного розвитку нині і розвиватиметься і в майбутньому, що пов'язано зі швидкими темпами розвитку світової економіки, поглибленням політичних та економічних зв'язків між різними державами світу;

по-п'яте це, космічний туризм (екстремальний) – за даними американських фахівців, забезпечить щорічний дохід у розмірі десятків млрд. дол. США. Сучасна організація польотів у космос на комерційних засадах – це повноцінний і, що найголовніше, рентабельний бізнес. Всі інвестори сходяться на думці, що стимулів для розвитку космічного туризму багато, серед них називають такі: наявність попиту, можливість втілення багатьох ідей, можливість заробити на «невичерпних космічних ресурсах», можливість поєднання багатьох земних видів бізнесу (починаючи з маркетингу, моди,

архітектури, технологій і закінчуючи виготовленням сувенірів та наданням оригінальних послуг для найбільш ексцентричних клієнтів).

Сьогодні з'являються різні варіанти популяризації космічних польотів. Так, запропонований астронавтом і головою ShareSpace Foundation Б. Олдрином (Buzz Aldrin), – космічна лотерея, коли шанс виграти путівку може кожна людина. Крім того, космічний турист зможе продати свої ексклюзивні фотографії та інші відеоматеріали, зняті ним під час космотуру, і частково окупити свою подорож. Також, незабаром можна буде одружитися на борту космічного корабля, відсвяткувати сімейне чи корпоративне свято. Далі плануються захоплюючі прогулянки у відкритому космосі - в скафандрах і при відповідній підготовці. Крім додаткових послуг, які розробляються сучасними компаніями, планується будівництво космічного житла для туристів [67, с. 76-78].

Ідея космічного туризму з'явилася у творах письменників-фантастів задовго до початку польотів людини в космос, однак повноцінна реалізація цієї ідеї тільки починається у XXI ст. Космічний туризм став складовою частиною і рушійною силою розвитку інших галузей господарства та одним з вирішальних чинників соціально-економічного розвитку ведучих держав світу. Сфера послуг перетворилася на один із головних сегментів світового ринку, де важливе місце займають туристичні послуги. Значення туризму у міжнародній економічній діяльності постійно зростає, а сам ринок набуває нових тенденцій та особливостей, впливаючи на рівень життя населення, торгівлю, транспорт та зв'язок, сільське господарство і будівництво. Міжнародні корпорації, приватні космічні компанії, окремі особи інвестують сотні мільярдів доларів на рік у розвиток космічних технологій, щоб зробити космічні подорожі трендовими не лише для заможних людей, але й для звичайних туристів. Освоєння космосу має декілька вимірів наукові дослідження вивчення сировинних і енергетичних ресурсів поза Землею підготовка до космічної колонізації космічний туризм і можливий найбільш стратегічний напрям створення військової системи безпеки. Таким чином, нові умови вимагають теоретичної розробки питань відповідальності в космічній діяльності, ефективних процедур врегулювання

спорів, особливостей організації обслуговування космічних туристів, специфіки організації підприємницької діяльності в галузі комерційних космічних польотів, економічних та екологічних наслідків розвитку космічного туризму, відшкодування шкоди та ін. Сьогодні космічна діяльність є важливим фактором сталого розвитку суспільства, показником рівня науково-технічного потенціалу держави, ефективним інструментом забезпечення її інтересів у галузі науки та оборони.

Переелік джерел посилання по розділу 3

1. Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, в космічному просторі та під водою 1963 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_376

2. Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла від 1967 року; Договір, Міжнародний документ від 27.01.1967 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_480

3. Принципи використання державами штучних супутників Землі для міжнародного безпосереднього телевізійного мовлення 1982 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_497

4. Принципи, що стосуються дистанційного зондування Землі з космічного простору 1986 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_596

5. Про державну підтримку космічної діяльності: Закон України від 16 березня 2000 р. № 22. – Ст. 172 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1559-14>

6. Про затвердження Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2013-2017 роки: Закон України від 5

вересня 2013 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 20-21. – Ст. 725.

7. Про космічну діяльність: Закон України від 15 листопада 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960502.html

8. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80_31, ст.241

9. Азарова А. Тури в Космос: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://tonkosti.ru/ Тури_в_Космос](http://tonkosti.ru/Тури_в_Космос).

10. Бердяев Н. А. Человек и машина: проблема социологии и метафизики техники // Вопросы философии. – 1989. – №2. – С.147-162.

11. Богоявленська Ю. Б. Економіка та менеджмент праці / Ю.Б. Богоявленська, Є. І. Ходаківський. – К. : Кондор, 2009. – 332 с.

12. Большаков А. С. Менеджмент: Золотые алгоритмы / А. С. Большаков. – СПб. : Литера, 2008. – 173 с.

13. Глебова А. О. Інноваційні технології в туристичній галузі. Економіка. Управління. Інновації. - 2012. - №2 (8).

14. Грабовенська С. П. Сучасний стан і тенденції розвитку туристичної сфери в Україні [Електронний ресурс] Business Support Center. - Режим доступу <http://www.newbiznet.com.ua/index.php/ru/articles/80-market/335-2013-07-31-07-08->

15. Гривківська О. В. Проблеми мотивації управлінського персоналу / О. В. Гривківська, Ж. В. Соловійова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 9.

16. Данюк В. М. Менеджмент персоналу: Навч. Посіб. Вид. 2-ге, без змін / В. М. Данюк, В. М. Петюх, С. О. Цимбалюк та ін. – К.: КНЕУ, 2006. – 398 с.

17. Данюк В. М. Менеджмент персоналу: Навч. Посіб. Вид. 2-ге, без змін / В. М. Данюк, В. М. Петюх, С. О. Цимбалюк та ін. – К.: КНЕУ, 2006. – 398 с.

18. Евдокимов К. А. Социальный институт туризма в условиях преобразования современного российского общества: автореф. дис. канд. социол. наук : 22.00.04 / Евдокимов Кирилл Александрович ; Тульский гос. университет — Тула, 2005. — 207 с.

19. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / [авт.- уклад. Смолій В. А., Федорченко В. К., Цибух. В. І.]. — К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. — 372 с. [Електронний ресурс] — Режим доступу :

20. Жураєва К. А. Інноваційні технології у туризмі. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://www.geograf.com.ua>.

21. Карпова Л. О. Туризм як соціально-культурний феномен / Філософія туризму [Текст] : навчальний посібник // В. С. Пазенок, В. К. Федорченко. —К. : Кондор, 2004. — 268 с.

22. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні.- Чернівці: Книги-XXI, 2003. - 300 с.

23. Космический туризм: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Космический_туризм].

24. Космический туризм: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Космический_туризм.

25. Космічне право України: Збірник національних і міжнародних правових актів. Вид. 4-те., переробл. та допов. / Ред. колегія:Н. Р. Малишева, О. Й. Сердюк, Ю. С. Шемшученко – К. : Атіка, 2004. – 440

26. Космічне право України: Збірник національних і міжнародних правових актів. Вид. 4-те., переробл. та допов. / Ред. колегія:Н. Р. Малишева, О. Й. Сердюк, Ю. С. Шемшученко – К. : Атіка, 2004. – 440.

27. Космічний туризм - екзотичні тури в космос [Електронний ресурс]. - Режим доступу : URL <http://www.magey.com.ua/ljudina/348-kosmichnij-turizm-ekzotichni-turi-v-kosmos>

28. Космос для туристів [Електронний ресурс]. - Режим доступу : URL <http://www.vz.ru/economy/2008/4/12/159077.html>.

29. Лега Ю. Г. Концептуальні засади підготовки менеджерів вищої кваліфікації / Ю. Г. Лега, В. В. Мельник, І. М. Цимбалюк. – Черкаси : ЧДТУ, 2003. – 107 с.

30. Любіцева О. Ринок туристичних послуг як об'єкт географії туризму // Український географічний журнал. - 2003. - № 2.

31. Олег Федоров: «У нас є космічний потенціал, який може стати локомотивом для інших галузей» / Бесіду вів К. Гончаров // Дзеркало тижня. Україна

(http://dt.ua/SCIENCE/oleg_fedorov_u_nas_e_kosmichniy_potentsial,_yakiy_mozhe_stati_lokomotivom_dlya_inshih_galuzey-100857.html). – 2012. – 20–27.04

32. Открылся первый частный космопорт – Spaceport America : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.novate.ru/blogs/261011/19158/>

33. Пасічник М. Д., Хілінський В. М. З історії телеграфу.// Нариси з історії природознавства і техніки. – 1982. – Вип. 28. – С.84–87.

34. Південмаш призупинив роботу до 2 березня http://gazeta.ua/articles/economics/_pivdenmash-prizupiniv-robotu-do-2-bereznya/605745

35. Про стан і тенденції розвитку релігійної ситуації та державно-церковних відносин в Україні. Офіційний вісник Державного комітету України в справах релігії // Людина і світ. – 2001. – № 2-3.

36. Світова туристична організація UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unwto.org>

37. Соколенко В. А. Механізм впливу мотивації персоналу на підвищення рівня продуктивності праці / В. А. Соколенко, А. С. Клиженко // Вісник НТУ “ХПІ” (Серія “Актуальні проблеми розвитку українського суспільства”). – Харків: НТУ “ХПІ”. – 2013. – № 69 (1042). – С. 83–87.

38. Соколова М. В. История туризма / Соколова М. В. – М. : Мастерство, 2002. – 352 с.; Freyer W. Tourismus: Einführung in die

Fremdenverkehrsökonomie / W. Freyer. – 6., überarb. und aktualisierte Aufl. – München/Wien : R. Oldenbourg Verlag, 1998. – 470 p.

39. Соляник С. Ф. Соціокультурні комунікації в туризмі / Філософія туризму [Текст] : навчальний посібник // В. С. Пазенок, В. К. Федорченко. — К. : Кондор, 2004. — 268 с.

40. Соціологія туризму: підручник / М. П. Лукашевич, С. М. Мошак, Ф. Ф. Шандор. — К. : Знання, 2015. — 303 с. — (Вища освіта XXI століття)

41. Тарасенко В. І., Іваненко О. О. Проблема соціальної ідентифікації українського суспільства (соціотехнічно-логічна парадигма). – К.: Інститут соціології НАН України, 2004. – 576 с.

42. Терещенко Ю. І. «Український слід» в країнах Європи, як об'єкт туристичної діяльності» // Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку світового і вітчизняного туризму» – Біла Церква: Видавець Пшонківський О. В., 2016 р.

43. Ткачук Л. М. Космічний туризм: реалії та перспективи [Ел. р.] / Л. М. Ткачук // Космические путешествия: наука, образование, практика: материалы Междунар. науч.-практ. конф., 2 декабря 2010 г. / Киевский ун-т туризма, экономики и права, Нац. космич. агентство Украины, Ин-т государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины, Междунар. филос.-космолог. общ-во; редкол.: В. К. Федорченко [и др.]. – К. : [б. и.], 2010. – С. 140–152.

44. Туленков М. В. Сучасні теорії менеджменту: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. В. Туленков. – К.: Каравела, 2007. – 303 с

45. Умный гостиничный номер для экономных отельеров. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа:<http://prohotelia.com.ua/2010/09/smart-room/>.

46. Федорченко В. К. Історія туризму в Україні / В. К. Федорченко, Т. А. Дьорова. – К. : Вища школа, 2002. – 195 с.; Дяченко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Дяченко Л. П. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.

47. Федорченко В. К., Дьорова Т. А. Історія туризму в Україні: Навчальний посібник. / В. К. Федорченко, Т. А. Дьорова, Передмова В. А. Смолія. – К.: Вища школа, 2002.
48. Хыц К. Роль туризма в процесі виховання молоді (на матеріалах Польщі) : дис. ...кандидата соц. наук : 22.00.06 / Хыц Казимир. – К., 1993. — 170 с.
49. Чому український туризм на рівні африканських держав? [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://news.finance.ua>.
50. Шикеринець В. В. Деякі аспекти розвитку етнотуризму в Україні (на місцевому рівні) / В.В. Шикеринець // Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи : Зб. мат. Всеукр. н.-п. конф. мол. вчених (Львів, 2–3 березня 2011 р.) / МОНМС України, Львівський інститут економіки і туризму. – Львів: ЛІЕТ, 2001.
51. Яцківа Я. С. Реалії та перспективи космічної галузі України / Яцківа Я.С. – Вісник НАН України, 2015. – № 5. – С. 37-38.
52. Branson Richard Adventures of a Global Entrepreneur / Branson Richard. - Virgin Books, 2010. - 352 p.
53. Cohen E. The Sociology of Tourism: Approaches, Issues, and Findings / Erik Cohen // Annual Review of Sociology. — 1984. — Vol. 10. — P. 373-392. [Электронный ресурс] — Режим доступу: <http://links.jstor.org/sici?sici=0360-0572%281984%2910%3C373%3ATS0TAI%3E2.0.CO%3B2-0>
54. Galactic Suite Space Resort : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://galacticsuitespaceresort.com>.
55. Glossary of tourism terms [Электронный ресурс] — Режим доступу: <http://statistics.unwto.org/sites/all/files/docpdf/glossaryterms.pdf>.] Glossary of tourism terms [Электронный ресурс] — Режим доступу:http://leksika.com.ua/15930129/turizm/sotsiologiya_turizmu
56. Google запустил новый поисковой сервис по отелям. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://prohotelia.com.ua/2011/08/hotel-finder/>.

57. Harvey B. Europe's Space Programme: To Ariane and Beyond (Springer Praxis Books / Space Exploration) – Publisher: Springer, 2003. – 382 p.
58. http://leksika.com.ua/15930129/turizm/sotsiologiya_turizmu
59. MacCannell D. Staged Authenticity: Arrangements of Social Space in Tourist Settings [Text] / D. MacCannell // The American Journal of Sociology, — 1973 — Vol. 79, — No. 3. — pp. 589 – 603.
60. MacCannell D. The Tourist: A New Theory of the Leisure Class / Dean MacCannell — New York: Schocken Books, 1976. — 214 p.
61. Mc Curdy H.E. Spaceflight and the American Imagination / H.E. McCurdy; 2nd ed. – Baltimore: Johns Hopkins Univ. Press, 2011. – 395 p.
62. National Space Legislation of the World: Thematic Collection (Russian and English versions). Volume i, General issues. State regulation / Editors in charge N. Malysheva, Yu. Shemshuchenko. – Kyiv: Atika, 2001 – 448 p.
63. National Space Legislation of the World: Thematic Collection (Russian and English versions). Volume i, General issues. State regulation / Editors in charge N. Malysheva, Yu. Shemshuchenko. – Kyiv: Atika, 2001 – 448 p.
64. Scott W.B., Coumatos M.J., Birnes W.J. Counterspace: The Next Hours of World War III / William B. Scott, Michael J. Coumatos, William J. Birnes. – Publisher: Forge Books, 2009. – 352 p.
65. Travel & Tourism Economic Impact 2015 Ukraine / World Travel & Tourism Council. – London, vol 15, p.p 24.
66. UNGA Resolution 1348 (XIII) «Question on the peaceful use of outer space» 13 December 1958 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1348\(XIII\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1348(XIII)&Lang=E&Area=RESOLUTION).
67. UNGA Resolution 1472 (XIV) International cooperation in the peaceful uses of outer space, 12 December 1959 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unoosa.org/pdf/gares/ARES_14_1472E.pdf.
68. Unusual Hotels: Galactic Suite Space Resort in Barcelona, Spain : [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://layyourheadhere.com/unusual-hotels-galactic-suitespace-resort-in-barcelona-spain>.

CTP.186-210